

REGULILE ELECTORALE NU SE SCHIMBĂ PENTRU CEI CARE DEȚIN PUTEREA ASTĂZI. SE Scriu PENTRU DEMOCRAȚIA DE MÂINE.

Declarația Mișcării Civice „Construim Încredere” privind proiectul de modificare a Codului electoral

Mișcarea Civică „Construim Încredere” susține modernizarea legislației electorale și măsurile care fac finanțarea campaniilor mai transparentă, votul mai accesibil și competiția electorală mai corectă.

Dar tocmai pentru că vorbim despre **regulile după care se obține și se exercită puterea într-o democrație**, standardul trebuie să fie mult mai înalt.

Proiectul actual nu conține doar ajustări tehnice. El modifică simultan **dreptul de a candida, relația dintre candidații independenți și partide, sancțiunile electorale, competențele Comisiei Electorale Centrale, modalitățile de exercitare a votului, regulile de finanțare, organizarea alegerilor în UTA Găgăuzia, condițiile pentru alegătorii din stânga Nistrului, regulile pentru mass-media și referendumurile locale.**

Sunt prea multe schimbări fundamentale pentru a fi tratate ca un singur pachet legislativ.

1. Noțiuni vagi pot ajunge să decidă cine are dreptul să candideze

Proiectul introduce noțiunea de „**candidat independent camuflat**” și utilizează formulări precum „formal sau informal”, „direct ori indirect”, acțiuni „concertate ori sincronizate” sau mesaje comune.

Problema nu este combaterea finanțării ascunse sau a candidaților independenți fictivi. Aceste fenomene trebuie combătute.

Problema este că **o normă care poate scoate un candidat din alegeri nu poate fi construită pe noțiuni care permit interpretări foarte diferite.**

În forma propusă, devine neclar unde se termină coordonarea ilegală și unde începe exprimarea politică legitimă. O declarație de susținere? Participarea la același eveniment? Mesaje politice asemănătoare? Activitatea unor voluntari care sunt membri de partid?

Iar aceste definiții nu sunt pur teoretice. Proiectul le leagă de sancțiuni care pot afecta înregistrarea sau menținerea candidatului în cursa electorală.

Cu cât sancțiunea este mai gravă, cu atât legea trebuie să fie mai precisă. Dreptul de a candida nu poate depinde de interpretarea unor noțiuni vagi.

2. Un candidat nu trebuie sancționat pentru simplul fapt că altcineva îl susține

Proiectul interzice candidaților independenți să primească, direct sau indirect, sprijin financiar, material, organizatoric, logistic sau mediatic din partea partidelor și blocurilor electorale.

Finanțarea ascunsă trebuie interzisă. Dar **finanțarea unei campanii și exprimarea unei opinii politice nu sunt același lucru.**

Un partid trebuie să poată spune public că susține un candidat fără ca această declarație să fie echivalată automat cu finanțarea sau coordonarea ilegală a campaniei.

Mai mult, ODIHR recomandă reglementarea transparentă a participării terților în campanie, nu interzicerea necondiționată a acestora.

Combaterea finanțării ascunse nu trebuie să devină un instrument pentru limitarea libertății de exprimare și asociere.

3. Patru ani pot însemna un ciclu electoral întreg

Proiectul extinde de la **un an la patru ani** o perioadă de sancționare prevăzută de Cod.

Patru ani nu reprezintă o simplă sancțiune administrativă. În anumite situații, aceasta poate echivala practic cu excluderea dintr-un întreg ciclu electoral.

De aceea, sancțiunile trebuie diferențiate în funcție de gravitatea faptei, intenție, prejudiciu și efectul real asupra alegerilor. O abatere administrativă și o schemă intenționată de finanțare ilegală nu pot fi tratate automat la fel.

ODIHR recomandă, de asemenea, ca măsurile cu efect ireversibil asupra dreptului de a fi ales să beneficieze de **remedii efective**, iar radierea candidaților să se bazeze pe probe solide, relevante și suficiente.

Mai multe sancțiuni trebuie să însemne și mai multe garanții. Nu mai puține.

4. CEC primește tot mai multă putere, inclusiv asupra unor lucruri care trebuie stabilite prin lege

Proiectul extinde posibilitatea CEC de a examina din oficiu actele, acțiunile și inacțiunile organelor electorale atunci când identifică „abateri grave”. Dar proiectul nu definește suficient ce înseamnă o asemenea abatere și utilizează inclusiv noțiunea de „termen rezonabil”.

Astfel, CEC poate ajunge simultan **administrator al alegerilor, organ de control, organ de constatare și organ de sancționare.**

Aceeași problemă apare în cazul „metodelor alternative de vot”. Proiectul permite CEC să stabilească tipurile acestor metode, categoriile de alegători care le pot utiliza și procedurile de implementare.

Considerăm că asemenea decizii țin de substanța dreptului de vot și trebuie stabilite **de Parlament, prin lege**, nu ulterior prin regulamente administrative.

CEC trebuie să administreze regulile electorale. Nu trebuie să ajungă să stabilească singură elemente esențiale ale regulilor după care se votează.

5. Votul prin corespondență și garanțiile sale

Susținem dezvoltarea unor modalități care facilitează participarea la vot, inclusiv pentru cetățenii aflați peste hotare.

Dar proiectul lasă prea multe elemente importante ale votului prin corespondență pentru reglementarea ulterioară de către CEC.

Mai mult, identificarea digitală poate presupune utilizarea **datelor biometrice faciale, compararea imaginilor și verificări automatizate**. În același timp, proiectul nu reglementează suficient de clar durata păstrării datelor, accesul la acestea, ștergerea, auditarea sistemului, contestarea unei decizii automatizate sau răspunderea în cazul incidentelor de securitate.

În cazul votului prin corespondență trebuie reglementate prin lege și lanțul de custodie, trasabilitatea plicului, situația plicurilor pierdute sau deteriorate, contestarea și observarea procesului.

Dacă introducem noi modalități de vot, trebuie să introducem în același timp și garanțiile care protejează votul.

6. În Găgăuzia nu se modifică doar proceduri. Se schimbă arhitectura electorală

Proiectul propune modificări fundamentale pentru UTA Găgăuzia.

CEC ar urma să numească președintele Consiliului Electoral Central al Găgăuziei, să completeze anumite locuri vacante și să aprobe structura aparatului. În același timp, proiectul prevede ca numărul deputaților Adunării Populare să fie stabilit de CEC în funcție de populație.

Și mai important, proiectul prevede trecerea la **un sistem electoral proporțional** pentru primele alegeri ale Adunării Populare după intrarea în vigoare a legii.

Aceasta poate modifica reprezentarea satelor și localităților mici, accesul candidaților independenți, rolul partidelor și distribuirea mandatelor.

O asemenea reformă nu poate fi ascunsă printre zeci de modificări ale Codului electoral.

Ea trebuie examinată separat, cu simulări privind efectele asupra reprezentării și cu participarea reală a instituțiilor, comunităților și societății din autonomie.

7. Accesul la vot al cetățenilor din stânga Nistrului nu trebuie determinat predominant de participarea din trecut

Proiectul acordă un rol central participării la ultimele trei scrutine în stabilirea secțiilor destinate alegătorilor din stânga Nistrului.

Dar participarea redusă din trecut poate fi tocmai rezultatul accesului dificil la secții, transportului, distanței sau situației de securitate.

Dacă folosim această participare redusă pentru a limita accesul viitor, riscăm să perpetuăm problema pe care ar trebui să o rezolvăm.

8. Reforma este amplă, dar o serie de recomandări ODIHR rămân neabordate

Dacă modificăm atât de profund Codul electoral, este legitim să întrebăm de ce unele recomandări importante formulate după alegerile parlamentare din 2025 rămân în afara reformei.

Printre acestea se numără aspecte privind dreptul de vot al persoanelor cu dizabilități intelectuale sau psihosociale, campania online, participarea terților, capacitatea CEC de supraveghere a finanțării, Registrul alegătorilor și soluționarea la timp a litigiilor electorale.

De aceea, solicităm prezentarea publică a unei **matrice de conformitate cu recomandările ODIHR**: ce recomandări sunt implementate, care sunt implementate parțial, care nu sunt preluate și de ce.

Codul electoral nu aparține majorității. Și nici opoziției.

Mișcarea Civică „Construim Încredere” nu solicită oprirea reformei.

Solicităm ca **reforme fundamentale să fie separate, argumentate și consultate real** cu partidele politice, societatea civilă, experții, autoritățile electorale, mass-media și reprezentanții autonomiei găgăuze.

Solicităm ca normele care pot limita dreptul de a candida să fie precise, sancțiunile proporționale și contestabile efectiv, iar elementele esențiale ale dreptului de vot să fie stabilite prin lege.

Solicităm ca recomandările ODIHR să fie tratate sistematic, nu selectiv.

Proiectul conține soluții utile. Dar acestea nu compensează riscurile create de norme vagi, sancțiuni severe, concentrarea unor competențe largi în mâinile CEC, delegarea unor elemente esențiale către regulamente administrative și schimbarea profundă a sistemului electoral din Găgăuzia fără o dezbatere separată. Acestea sunt și principalele riscuri sintetizate în opinia tehnică anexată la aceasta delarație.

Regulile electorale nu trebuie scrise pentru majoritatea de astăzi. Nici pentru opoziția de astăzi.

Ele trebuie scrise astfel încât să ofere aceleași garanții tuturor — indiferent cine guvernează și cine candidează mâine. Regulile trebuie să fie clare, echitabile și imposibil de aplicat selectiv.